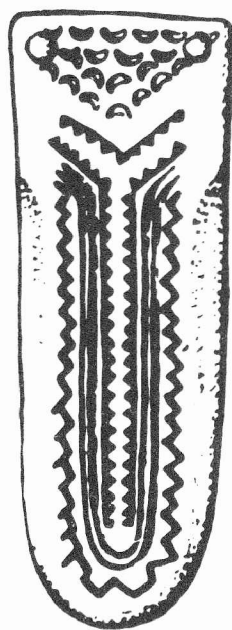

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1983

BRNO 1985

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

Další, již třetí etapa výzkumu hradu Rokštejna byla zahájena 25. června 1983 a probíhala do 12. září 1983. Dokončovací práce byly prováděny ještě 23. - 25. září 1983. Výzkumu se zúčastnilo v hlavní sezóně v průměru kolem 10 až 20 brigádníků, mimo hlavní sezónu v červnu a září 3-4 brigádníci. Vzhledem k nedostatku pracovních sil nebyl dokončen plánovaný výzkum severozápadní části dolního nádvoří, východní části horního nádvoří, komor F a G při východním úseku hlavní hradební zdi a prostor jižně od dolního paláce v místech předpokládané přístupové rampy do předpolí dolního hradu a jihozápadního parkánu u dolního paláce. V sezóně 1983 bylo rozpracováno dalších 125 m² areálu hradu a výzkum byl ukončen na ploše 375 m². Během tří sezón výzkumu v letech 1981 - 1983 byla odkryta plocha o celkové výměře 1250 m² a z toho je úplně prozkoumána plocha 825 m².

V prostoru nádvoří dolního hradu bylo zjištěno a prozkoumáno 7 příhradebních komor, několik dalších objektů zasekaných do skalnatého podloží, zbytky starší hradební zdi, kulové jamky, maltová úprava povrchu nádvoří při severovýchodní stěně dolního paláce, zbytky dalších nadzemních objektů lehčí kulové konstrukce na nádvoří, byl odkryt povrch zasypaného, ve skále tesaného příkopu kolem horního hradu a věž dolního hradu. V prostoru horního hradu byla zkoumána situace vstupu a jihovýchodní nároží ohradní zdi se vstupní věží nebo eventuálně věžicí, která stála vedle vstupu a chránila jej. V dolním paláci byly zatím prozkoumány až na skalnaté podloží prostory A s teplovzdušným topením a částečně B. Celkový počet objektů, tj. kulových jamek a větších zahloubených, respektive do skály vtesaných útvarů /počítaje i příkop obj. č. 84/ dosáhl počtu 85. To znamená, že v roce 1983 bylo prozkoumáno dalších 17 objektů.

V roce 1983 probíhaly dokončovací práce v rozpracovaných plochách na nádvoří dolního hradu. Bylo dále sledováno recentní žlabovité zahloubení, táhnoucí se od severního okraje čtv. 10/7 do čtv. 10/8 a 10/9 /obj. 62/, o němž se již v roce 1982 zjistilo, že se jednalo o kuželníkovou dráhu z konce minulého století. Dále byl dokončen výzkum do skály vtesaného obj. č. 40, který se nachází ve čtv. 8/7 a 8/6 a přes který je postavena severovýchodní zeď dolního paláce.

Celkem jednoduchá situace byla zachycena ve čtv. 11/9, kde se po skrytí svrchní drnové vrstvy a humusové vrstvy na skalnaté podloží vyrýsovala na rozhraní se čtv. 12/9 mělká mísovité zahloubenina /obj. 72/, mající patrně pokračování severozápadním směrem do čtv. 11/10.

Ve čtv. 9/7 se již v úrovni původního nivó nádvoří vyrýsoval po odstranění suťové vrstvy půlkruhovitý útvar vně lícovaného základu zdva, táhnoucího se od jihozápadního k severovýchodnímu rohu čtverce. Při další skrývce bylo zjištěno, že tento útvar, připomínající základy zdva měl šířku 70 cm, vnitřní okraj neměl pravidelné lícování a celý útvar byl založen na sucho do hnědé hlinité vrstvy. Pod kameny i mezi nimi se nacházel žlutý písek a při východním okraji čtverce ležel kamenný základ na černohnědé hlinité výplni obj. 70, který obsahoval keramiku a železné předměty /zlomek udidla, klíč atd./ . Dle stratigrafické situace i nálezy mezi kameny je základová zídka patrně recentního původu.

Ve čtv. 9/7 byly zachyceny i do skály vtesávané kulové jamky v jihovýchodním rohu /obj. 71/ a severozápadním rohu obj. 69/ čtverce. Zřejmě pokračování této řady tvořila jamka ve čtv. 8/8 /obj. 85/ a tyto jamky patrně vymezovaly nějaké přehrazení dolního nádvoří před frontou čelní zdi dolního paláce.

Těžiště výzkumových prací v sezóně 1983 se soustředilo do severozápadní části nádvoří dolního hradu mezi severním nárožím dolního paláce a svahech spadajícím od horního hradu /čtv. 7/8, 8/8, 7/9, 8/9 a část čtv. 8/10/. Po odstranění mohutných, až 2 m mocných suťových vrstev s kompaktními bloky zříceného zdva o kubatuře 1 - 2 m³ a začištění zánikového nivó se objevil destrukční horizont s mohutnými balvanými, opracovanými kameny z bosovaného nároží věže horního hradu, dalšími stavebními opracovanými články a požárovou vrstvou. Tento zánikový horizont se nacházel na hnědošedé hlinité vrstvě, obsahující množství keramiky, železných předmětů, zvířecích kostí a dalších pozůstatků středověké materiální kultury. Tuto vrstvu lze interpretovat jako rozsáhlé smetiště v odlehlém rohu nádvoří, tedy mimo hlavní komunikační schéma uvnitř hradu. Lze ji poměrně spolehlivě datovat nálezy pražského groše Václava IV. /1378 - 1419/, bronzové tepané plakety a stříbrného pozlaceného tzv. přátelského nebo snubního prstenu s minuskulním "m" do 1. třetiny 15. století. Pod hnědošedou hlinitou vrstvou se nacházela hnědožlutá hlinitopísčité až žlutá písčité vrstva a místy žlutá jílovitá vrstva. Tyto vrstvy tvořily původní nivó nádvoří v této části hradu a ve čtv. 7/8, 8/8, 7/9, 8/9 tvořily i svrchní partii souvrství staršího příkopu /obj. 84/ mezi horním hradem a dolním hradem, na jehož místě se nacházelo původně předhradí. K zasypaní a vyrovnání příkopu došlo při přestavbě na počátku 15. nebo pravděpodobněji ve 2. pol. 14. století.

V jihovýchodní části čtv. 8/8 a v severní části čtv. 8/7 se na úrovni hnědožluté hlinitopísčité vrstvy a pod jejími útržky nacházela maltová úprava. Ve čtv. 8/7 a 7/7 byla sledována též základová spára dolního paláce. Po odkrytí suťových vrstev a začištění zánikového destrukčního horizontu byla ve čtv. 7/8 zachycena kamenná zeď, široká 80 - 85 cm, přiléhající ke stěně dolního paláce v severním nároží a probíhající dále severozápadním směrem do čtv. 7/9.

Na východní straně nádvoří pokračoval výzkum v prostoru příhradebních komor E a F. Komora F byla dříve označována za možné místo staršího vjezdu do prostoru dolního hradu. V komorách byly odkryty rozsáhlé vyrovnávkové a navážkové vrstvy, byla odkryta a zdokumentována příčka mezi komorami E a F a průběh hlavní hradební zdi. Výzkum zde bude pokračovat v sezóně 1984, kdy by měl být dokončen. Odkrytí u věže dolního hradu /čtv. 12/10, 12/11 byl proveden s cílem zachytit původní profil terénu se zánikovou vrstvou a odstranit mohutnou suťovou vrstvu, dosahující při severním okraji čtverce mocnosti přes 2 m.

Výzkumné práce pokračovaly i v prostoru jižně od dolního paláce v místech předpokládané přístupové rampy do hradu /čtv. 10/3, 11/3, 10/2/a v prostoru předpokládaného jihozápadního parkánu před jihozá-
padní stěnou dolního paláce, kde byly ve čtv. 7/3, 7/4, 8/3 odstraněny sutové vrstvy. Zánikový a destruk-
ční horizont, charakterizovaný mohutným souvrstvím s prejzami, vyznačujícím se hnědou hlinitou vrstvou
místy s jílem, obsahoval keramiku, zvířecí kosti, kovové předměty, z nichž jmenujme například železný nůž,
ostruhy, bronzový tzv. přátelský nebo snubní prsten atd. Poměrně přesné datování vrstvy na počátek 15.
století nebo do jeho 1. čtvrtiny umožňuje nález halče markraběte Jošta /1375 - 1411/.

Menší pozornost byla v sezóně 1983 věnována výzkumu dolního paláce. Kromě stavebně historického prů-
zkumu a dokumentace zdiva v jihovýchodním nároží paláce a jeho vztahu k hlavní hradební zdi byl proveden
pouze menší plošný odkryv v severovýchodní a východní části prostory B, která byla vyklizena až na rostlý
terén - skalnaté podloží.

Překvapivé výsledky přinesly práce v prostoru předpokládaného vstupu do horního hradu /čtv. 7/10,
8/10, 7/11/. Ve čtv. 7/10 bylo na svahu, spadajícím od horního hradu na nádvoří dolního hradu, odkryto
nároží hlavní hradební zdi, široké 180 až 220 cm. Toto nároží bylo pravděpodobně zpevněno pilířem, širo-
kým 200 - 210 cm, vyběhajícím téměř 250 cm jižním směrem až do čtv. 8/9. Pilíř se přimyká k východní
strany k ohradní zdi i nároží a nasedal na skalnatý svah ve čtv. 8/10, který byl patrně obezděn, což do-
kládají zbytky zdi v severovýchodním rohu čtverce. Tato zeď tvořila patrně konstrukci přístupové rampy k
bráně horního hradu.

Velmi zajímavých výsledků bylo dosaženo ve čtv. 7/11 v prostoru jihovýchodní části horního hradu v mí-
stech předpokládané brány do jeho areálu. Byla zde odkryta věž o rozměrech zhruba 425 x 415 cm a o
vnitřním prostoru 255 x 150 cm. Po vybrání až 145 cm mocné sutové vrstvy byla zachycena 8 až 15 cm moc-
ná sypká popelovitá požárová vrstva a pod ní nivó z doby zániku hradu. Souvrství, skládající se z hnědé
kypré vrstvy, dosahující mocnosti až 40 cm a pod ní žlutohnědé písčitohlinité vrstvy o mocnosti 25 až 35 cm,
nasedalo na rostlý terén - skálu. Ve vnitřním prostoru věže, o níž nelze prozatím rozhodnout, jednalo-li
se o ochranu vstupu do horního hradu, který by se nacházel vedle ní, nebo o vlastní bránu, což je pravdě-
podobnější, bylo nalezeno velké množství archeologických nálezů. Obsahovala je hlavně hnědá kyprá vrstva
a lze soudit, že se jednalo o odpadkovou vrstvu. Z nálezů v ní získaných jmenujme alespoň nožec, kla-
divo, poříz, velký visací zámek, kostěný ořech z kuše, 32 kostěných hracích kostek, množství keramiky a
dalších železných předmětů, 3 mince z 1. třetiny 15. století, zvířecí a ptačí kosti, množství rybích kostí a
šupin, zlomky skleněných číší a fragmenty porýnské kameniny.

Výzkum hradu Rokštejna v roce 1983 potvrdil a dále zpřesnil poznatky, získané v předchozích výzkum-
ných sezónách 1981 a 1982. Byla upřesněna podoba jednotlivých objektů hradu a jeho stavební vývoj, i zji-
štěny nové poznatky a zpřesněn i doplněn půdorys hradu. Významně byla doplněna kolekce předmětů hmotné
kultury z lokality, která bude mít význam i v širším hodnocení materiální kultury 13. - 15. století na teri-
toriu jižní a jihozápadní Moravy.

Arch#ologische Rettungsgrabung auf der Burg Rokštejn, Katastralgebiet Brt-
nice / Bez. Jihlava/. Im Jahre 1983 setzte die dritte Etappe der Rettungsgrabung auf der Burg Rok-
štejn fort. Die Grabung konzentrierte sich auf die Abschlussarbeiten auf den in Arbeit befindlichen Flächen
am Hofplatz der unteren Burg, wo besonders die Schicht im nordwestlichen Teile des Hofplatzes untersucht
worden war, die eine Menge an Keramik, Eisengegenständen, Tierknochen usw. enthielt. Die Schicht hat
ziemlich genau ein Prager Groschen Wenzel IV. /1378-1411/, eine bronzene gehämmerte Plakette und ein
silberner vergoldeter Fingerring mit dem Minuskelbuchstaben "m", in das 1. Drittel des 15. Jahrhunderts
datiert. In diesem Teile der Burg war auch bei dem Hange zur oberen Burg ein Graben des ursprünglichen
Herrensitzes aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts erfasst worden, der bei dem Umbau zu Beginn des
15. Jahrhunderts verschüttet und planiert wurde.

Auf der Ostseite des Hofplatzes setzte die Grabung im Raume der Wallkammern E und F und die Abdek-
kung bei dem Turm der unteren Burg weiter fort. Anschließend auf die Arbeiten im Jahre 1982 verlief
auch die weitere Grabung im Raume südlich von dem unteren Palast und an den Stellen des vorausgesetzten
südwestlichen Burggrabens. Im Raume des alleinigen unteren Palastes wurde der Teil B ausgeräumt und wir
führten eine eingehende baulich-historische Untersuchung dieses Objektes durch. Überraschende Ergebnis-
se brachten die Arbeiten im Raume des vorausgesetzten Eintrittes in die obere Burg, wo besonders ein
Turm im Ausmaße von ungefähr 4,25 x 4,15 m und innerer Lichtweite von 2,55 x 1,5 m abgedeckt wurde.
Die Schichtenfolge im Innenraume des Turmes enthielt eine große Menge an arch#ologischen Funden, unter
anderem einen Bohrer, einen Hammer, ein Schnitzmesser, ein großes Hängeschloß, eine beinerne Nu3 von
einer Armbrust, 32 beinerne Spielwürfel, Keramik, Eisengegenstände, 3 Münzen aus dem 1. Drittel des
15. Jahrhunderts, Tier- und Vogelknochen, Fischgräten und Schuppen, Bruchstücke von Glasbechern und
Fragmente rheinländischen Steinzeuges.

P ŘEHLED V Ý Z K U M Ů 1983

Vydává:	Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor:	akademik Josef P o u l í k
Redaktoři:	Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě:	stříbrné nákončí opasku z kostrového hrobu z období stěhování národů v Boroticích /okr. Znojmo/
Tisk:	Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo:	ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis:	400 kusů - neprodejné